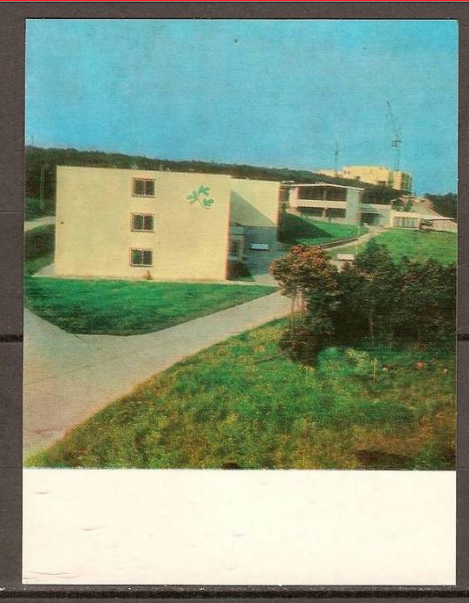

AGNĒ
BAGDŽIŪNAITĒ
2021

PRIEŠ

ATVYKIMAS

Atvykau ne visai tradiciškai, kaip paprastai žmonės atvykdavo. Atrodo, kad visi atvyko su šeimomis, arba vyresnio amžiaus, arba visai tik apsisvedę. Reiškia, nenorintys gyventi pas uošvius, nu praktiškai bėgūnčiom apsisveda, o gyventi nėra kur. Tada, kai sužino, kad į Neringą galima keltis ir čia gauti butą ir čia gali gyventi, tai jie ir važiuoja. Ir į Nidą atvyko, ir į Preilą, ir į Pervalką. Visi daugiausiai jaunavedžiai, kas jau turintys vaikų, kas be vaikų. Tokie net atvyko, o paskui susilaukė vaikų. Tai vat tokios šeimos. O mūsų šeima, kaip čia pasakyti, net ne šeima. Aš kai papasakoju, nelabai kas nori patikėti, kaip galima šitaip atvykti. Reiškia, klausė, kaip su tėvais, kada tėvai atvyko. Tai kad praktiškai aš atvykau be tėvų, aš atvažiavau vaikas būdama. Bet aš atvykau pas brolių, o brolis ir sesuo sudarė šeimą, tokią netradicinę šeimą, vienintelė turbūt visoje Neringoje tokia buvo, kadangi pasienio režimas neleido viengungių. Galbūt galvojo, kad viengungis gali pabėgti į užsienį.

Žinot, tas gyvenimas toks įdomus, mama atvažiavo ir atėjo, nebuvo valgyti, po karo. Pėškom, viena, baltarusė į Lietuvą atėjo. O čia kas buvo? Nieko nebuvo. Namai tušti. Žmonės geri. Ji sutiko labai gerų žmonių 1947-ais. Tėvelio brolis atvažiavo čia iš Astrachanės. Jis atvažiavo į Klaipėdą ir po biškį atitipeno čia. Brolis paskui pasakė, kad čia labai gerai. Pragyvenimo šaltinis. Žuvų nuėjai, su ranka ir pasigavai. Nuėjai, nubridai, net tinklo nereikėjo.

Tai buvo turbūt 1954 m., nes brolis buvo ant rankų, kažkur devynių mėnesių vežėsi, tai vat mes gyvenom Rusnėj. Daug kas žvejojo, moterys buvo šeiminkės, nu mes ten pragyvenom, kol gimiau aš 1962 m. Ir tada jau mirė Stalinas, viskas atlaisvėjo ir mes jau tada galėjom įvažiuoti, jau buvo tas režimas pasienio, jau toks

biškelį laisvesnis, mes tada atvažiavom gyventi į Juodkrantę. Aišku, ten buvo tokių laisvų namų, kadangi visi vokiečiai buvo iškelti, išvažiavę. Dar tuo metu buvo kitos šeimos pasilikusios, dar atsimenu. Tai va ir mes tenai apsigyvenom, taip ir pradėjau, ten mokyklą lankiau ir baigiau aštuonmetę mokyklą tenai, paskui vidurinę.

Atvažiavau 1972 m., pačioj pradžioj gavau bendrabutį, kur dabar yra jau išpirkta, bet ten buvo kokie, nežinau, gal septyni kvadratiniai metrai, o po dvejų metų gimė dukrytė, tai ten taip buvo sunku. Baisu buvo, kai atėjo pirmą kartą pasižiūrėti vaiko gimusio iš tos poliklinikos, ar kaip ten vadinosi, neįsivaizdavo, tai tiesiog mes gal, nežinau, gal kokius aštuonis mėnesius visi buvom traumuoti. Ir, be abejo, ir toliau gavau senam name, kur reikėjo kūrenti pečių ir lauke buvo šulinys, ir man iš karto, po aštuonių mėnesių po gimdymo, rankos šaltos, tuoj pat į ligoninę, tos moteriškos ligos ir taip toliau. Labai buvo sunki pradžia, labai, labai, labai. Paskui, vėliau viskas taip, pradėjo spręstis, bet pačią pradžią labai sunkiai atsimenu, ir šiaip, kas lietė mano tą vidinę būseną. O šiaip pradėjau dirbti, kaip ir visi kiti.

Buvo dideli suvaržymai, buvo įvažiuoti čia neįmanoma. Mano mamos sesuo norėjo čia atvažiuoti, jos neįleido pasienyje. Mes eidavom gintarauti ar ką, yra pagavę ir norėjo mus vežti bulvių skusti. Čia buvo griežtai, ir čia buvo granatų visokių, aš pati buvau radusi.

Aš Kuršių nerijos nežinojau. Žinojau, kad ji tokia yra, bet aš jos nepažinojau visiškai. Ir važiavom pasižiūrėti. Gyvendama Pasvalyje, aš visada norėjau į Klaipėdos kraštą, ir čia, Kuršių nerijoje, sako, yra laisva vieta. Vyras susitarė prie buteliuko. Ir aš už rimtą to nepriėmiau, bet paskui draugė man paskambino, man sakė, jūs ten važiuosit ar nevažiuosit gyventi,

bet jūs turit važiuot pasižiūrėt. Nes jau gavo si taip, kad jau pasakyta buvo viršininkams, kad atvažiuos žmonės pasižiūrėt. Tada atvažiavom. Mūsų name, kur mes dabar gyvenam, aštuoni butai, ir tada sako, galit pasirinkti kokį norit butą. Ten buvo dviejų arba trijų kambarių butai, didesnių nebuvo, sakė, kokį norit pasirinkit, bet ar pirmam, ar antram aukšte, nu toksai, suprant, kai tais laikais, žinai. Jeigu žinai tuos tarybinius laikus, ten jie gaudavo žmonės tų butų. O mums čia sako, pasirinkit va butą.

GYVENIMO SĄLYGOS SOVIETMEČIU

Brolis tik žvejoja, o seseriai jis duoda tik maistui nupirkti, sesuo yra jo šeimininkė ir jos pareiga eiti į parduotuvę nupirkti maisto ir jam pagaminti ir pečių iškūrenti, kad jis grįžęs iš žvejybos turėtų kur pasidžiauti rūbus, ir šeimininkauti. Tai ji gal porą mėnesių taip mėgino, taip niekur nedirbo, paskui pradėjo eiti pati žvejoti, bet pasirodė per sunku moteriai, vien tik vyrai. Merginai per sunkus darbas, tai ten kažkiek tai laiko padirbo, gal nepilną mėnesį. Vėl metė tą darbą. Ir paskui kažkur rudeni, aš buvau baigusi tik septynmetę mokyklą Vaišvilės, ir galvojau stoti kažkur tai mokytis, nes labai jau iš šeimos aš buvau žingeidi tokia ir labiausiai norėjau mokytis, bet tėvai neturėjo iš ko. 1953 metais. Ir tada staiga išganymas toksai, sesuo parašo laišką tėvams, kad išleiskit Marytę (vardas pakeistas - aut. past.) pas mus į Preilą. „Kad ji šeimininkautų, nes aš ieškausi darbo“. Ir po kiek laiko parašė: susiradau darbą, nes man, kaip merginai, irgi reikia ir apsirengti, nes brolis duoda tik ant maisto, o man pinigai reikalingi. Ir ji susirado darbą, duonos vežėja, matyt Nidoje atidarė kepyklą kažkokią. Iš Klaipėdos nepriveši šviežios duonos, ir iš viso ten buvo su transportu vargas, tada iš Nidos sugalvojo, kad Nidoje kepa ir krauną į kažkokią tokia, arklys yra, vežimas. Dėžė yra padaryta specialiai, su lentynomis tokiomis ir tamsia, šviesią duoną kažkokią, bandeles ir viską pakrauna šiltas tiesiog, ir jinai su arkliu, reiškia, tiesiu keliu, tas kur eina Biržų takas, kur dabar yra, veža duoną gal du kartus į savaitę, gerai neatsimenu.

Kadangi parduotuvėje labai mažas asortimentas tai jie nusipirko ožkytę, kad turėtų pieno bent jau, nes to pieno į parduotuvę neatveždavo. Šaldytuvų nebuvo: elektros nėra, šaldytuvų nėra. Elektra tiktai vietinė kažkokia ten, generatoriai, ar kaip jis ten vadinosi Įjungdavo

ir jisai kažkiek ten, iki vienuoliktos valandos vakaro, paskui užgesdavo ir tiktai vėl truputį įjungdavo žiemą, vasarą išvis turbūt nebūdavo, net neprisimenu. Jokio šaldytuvo ten, nieko nebuvo. Nu ir kažkaip tai gyventi vis tiek reikia, nė radijos, nė televizijos, nė jokių telefonų (juokiasi). Nė maisto, kurį užsišaldyti, nu nieko. Tai dabar galit įsivaizduot, koks tada gyvenimas. Jeigu norėjai užšaldyti kažką, galima buvo žiemą, kažkur tai lauke. Ūkinis pastatėlis buvo, ten malkas laikydavo, ten ta ožkytė gyveno, ir trys ar keturios vištos būdavo, kad kiaušinių galėtum sau turėti. Tai, reiškia, duonos ir atveža iš parduotuvės, nu kas toį parduotuvėį buvo, silkė buvo tokia skardinėse, kisielius buvo, saldainių dar kažkokių bonbonių būdavo, degtinės, atrodo, alaus buvo.

Aš gimiau Preiloje. Mes turėjom ten butą. Aš labai prisimenu tuos laikus. Man buvo keturiolika metų, gal nuo devynių aš jau mišką sodinau. Kokie plotai, tarp Preilos ir Pervalkos! Paskui buvo daigynas, mes ravėdavom tą daigyną nuo devynių ar dešimt metų. Keturiolikos metų aš čia dirbau restorane, ploviau indus. Mes ne tai, kad gerai gyvenom, pavalgyt buvo. Juk nieko nereikėjo. Buvo tokių daiktų įvairių, kur galėjai ir nusipirkti, dabar tokių nėra. Japoniški daiktai. Preiloje vėliau parduotuvėje dirbau. Suomiški vienetai. Aš iš pradžių įstojau į mokslą. Kaip aš čia buvau, restorane staliukus valiau. Aš taip norėjau užsidirbti savo pinigėlių.

Čia aštuonmetę baigiau. Taip buvom išauklėti, labai dėkinga tėvams. Kokie jie bebūtų, tėvas buvo mėgėjas išgerti. Bet buvo toks laikotarpis. Tada buvo sunkus darbas žvejų ir jie vienas paskui kitą pasidavė į tą gėrimą. Namie toks buvo šurmulys, nors man nieko netrukdė, atrodo, bet nu nerimas toks buvo, mamytė labai sunkiai tą pernešė. Nu nebuvo jis ten alkoholas, bet būdavo, užgerdavo. Man su vyru taip pat buvo. Tada aš čia dirbau restorane, valiau

staliukus. Aš buvau tokia imli ir man viskas įdomu būdavo ir aš tvarkingai viską atlikdavau. Tą darbą. Gavus algą, nuvažiavau į Kaliningradą. Buvo galima nuvažiuoti. Nusipirkau laikrodį paaukuota. Didžiavausi tuo. Nedrįsdavau tėvų prašyt. Nupirkdavau kažkokį tai daiktą. Labai išlaidūs nebuvo tėvai, nes reikėjo išgyventi ir pragyventi, bet išauklėjo taip. Po to aš išvažiavau ir man buvo penkiolika metų: „Mamyt, ar aš galėčiau išvažiuoti į Klaipėdą, į darbą?“ Kodėl ne mokytis, aš nesuprantu. Aš baigiau pradinę Preiloje, aštuonmetę čia baigiau, ir po aštuonmetės aš labai greitai subrendau. Vat nuotrauką parodyčiau, jūs nepasakytumėt, kad man tiek metų, penkiolika, ten duotum virš dvidešimt.

Atvyko lygiai po metų, pabėgo tiesiog slapta nuo vyro ir atvyko pas mus ir gavo darbą, 54-ais jau ji gavo darbą klube, skaitykloje. Bibliotekų nebuvo, klubai-skaityklos, tai jie rusiškai vandavosi izba-čitalna, izba tai būtų kaip izbuška, tai kaip čia, trobelė ant vištos kojelės. Tai ji gavo, kaip tiksliai atsilaisvino vieta, ir jina gavo tą darbą, tai ji dirbo kažkur tai nuo 54-ų rugpjūčio iki kitų metų kovo mėnesio, o kovo mėnesį ji pasigimdė sūnų. Ji nežinojo, kad ji laukiasi, kai pabėgo nuo vyro, ji nežinojo, kad mėnuo laiko ji yra jau besilaukianti moteris. Nu bet ryžosi be vyro, vis tiek ryžosi pagimdyti, ir pagimdė ir tada išėjo į dekretą. O išėjo į dekretą lyg tais laikinai, o aš jau ten dažnai lankydavausi, man buvo kokios septyniolika tada ir sesuo rekomendavo mane, kad aš perimčiau iš jos. Dekretas buvo 56 dienos, prieš gimdymą ir po gimdymo. Nu ir ką, ir gavau tą darbą.

Užtat kad jis dirbo žvejyboj, tų žmonių tiek nebuvo, buvo verbuojami žvejai iš visur, čia iš Lietuvos, o mes jau čia gyvenom, aš gimiau 51-ais. O čia nuo 56-ų pradėjo važiuoti. Aš jau buvau gimusi, tai va. Ir tėvai mano buvo, mano tėvas pirmavo žvejyboje, tai buvo apdovano-

jimai, arba vėliavėlėm, arba kokią pasagą gaudavo. Ir už tai, kad čia jie gerai žvejojo, juos į Maskvą veždavo, į parodą. Jis ten jau dovanų parveždavo.

Kodėl taip buvo? Kodėl gėrė žmonės? Sunkus darbas, žvejyba. Čia pasileidimas, kas buvo, kodėl žmonės gėrė. Ir labai gėrė, kiek aš pažįstu, daug šeimų, bet pagrinde, kas buvo žvejai, nu buvo jie išgėrinėdavo. Kodėl vyrai gėrė, moterys negėrė? Žiemos kokios būdavo, juk sunkus darbas tų žvejų, žuvies tonom parvadydavo. Iš Kaliningrado platybės, paskui gi leido važinėti po tą Kaliningradą, Tarybų Sąjunga buvo, nebuvo čia užtvirta. Taigi aš vos neišprotėjau, aš laukiau kaip ta Neringa ant kranto, ar grįš tas žvejas mano. Parvažiavo, nežinau kiek tų tonų žuvies pagavo, apšalę viskas, varvekliai kabo, laivas atvažiuoja, kaip neapsivertė... Pilnas triumfas žuvies. Gal už tai, kad buvo šalta ir skendo, ir buvo po ledu, ir aš pati skendau po ledu, kai vaikas buvau. Jūroje vyras buvo išmestas. Labai pavojingas darbas.

Užrašai datą, vardą, pavardę, ir žmogus pasirašo, kad gavo, ir išsineša. Galima buvo ir išnešti. Tai lyg tai būtų biblioteka kartu, o skaitykla tai irgi, skaityklai, reiškia, užprenumeruodavo Klaipėdos kultūros skyrius turbūt, nes Neringos nebuvo miesto. Nebuvo miesto, reiškia nebuvo ir skyriaus. Bet kažkas buvo centralizuota, užprenumeruodavo visus laikraščius, žurnalus, ir gana jų daug, nes laiškininkei būdavo didžiausias vargas, nes ji pėsčiomis iš Nidos, jina juos su didžiausiu tokiu krepšiu, kiek prisimenu, ant dviračio, šituo dviračių taku nuo Nidos iki Preilos jina eidavo su tuo didžiuliu krepšiu ir nešdavo tuos laikraščius mums. Tuo pačiu surinkdavo. Buvo pašto dėžutė, atrodo, nu kur paskui Vykdomasis komitetas buvo, ten gyveno mūsų meras, Jasaitis. Toks didelis namas, netoli nuo autobusų stoties, praėjus gal trečias namas, toks didelis. Tai ten buvo Vykdo-

masis komitetas ir ten prie vartelių buvo pašto dėžė, tai tada visi gyventojai, kas norėdavo kokią laišką kam parašyti, į tą pašto dėžutę sudėdavo laiškus savo, laiškininkė turėjo raktelius ir juos surinkdavo, surinkdavo ir išveždavo į Nidą. Tai va toks buvo susisiekimas, nes telefonų jokių, nieko daugiau, jeigu nori telegramą, tai važiuoji į Nidą.

Kažkokį tai parašiau straipsnį ir buvo apie komunistinį auklėjimą, komunistinį, taip taip, aš visai tos savokos nevartočiau. Ir čia Klaipėdos apskrity, kad mano buvo geras, ir davė į Bulgariją ten veltui kelialapį. Nu tai kur ten, Vilniuje tris paras – kokie mes turim būti, kaip mes turim būti apsirengę, kaip mes turim būti po du-tris, kad neatkreipti dėmesio. Aišku, buvo žiauriai daug to pažeminimo ir viso kito, bet vien piešti juodai ten ir ten ir dabar sakyti, kad ten... Nežinau.

Ir tuo metu jau sesuo išėjo, pasistatė Preilos „Žinijos“ poilsio namai, kaip jis vadinosi, Maskvai priklausė, obščestvo žnanija rusiškai, poilsio namai „Žinija“, Maskva ten atidarė tuos poilsio namus. Mano seserį išrinko direktore į tuos poilsio namus, jinau ten gavo darbą, o buvo rinkimai ir, reiškia, tada mane išrinko sekretore. Mane išrinko sekretore per rinkimus ir aš išdirbau keturis metus, kas du metai būdavo rinkimai. Kitais metais, po dviejų metų, vėl perrinko ir taip keturis metus dirbau sekretore Preiloje, ir tas buvo iki 1961 m. O 1961-ais lapkričio 15 d. paskelbus įsaką, kad susikuria Neringos miestas, aš perdaviau viską, buvo kitų metų sausio 11 d., viską perdavėm į archyvą ir tada jau likau vėl be darbo.

Tai va taip aš atsiradau, taip aš nestojau į partiją ir turėjau visokių, čia būtų atskiri visokiausi... Kaip tik kokie būdavo patikrinimai, vis sakydavo, kad turi stoti į partiją, ir taip toliau. Paskui nenoriu aš pasakoti kaip ir kas,

bet po didelių ir sveikatos [problemų] ir pati, ir vaikai atsiliepia, kaip žiauriai gyvenom, labai sunkiai. Vien dėl to, kaip kiti sakė – „durne, reikėjo stoti ir gyvent ramiai“.

Aš gimiau Preiloje, apsiženiėjome ir gavome orderį, dviejų kambarių, ten nebuvo patogumų. Vyras padarė vietinę kanalizaciją. Vanduo iš šulinio, pečiai.

Paskui, kada aš įstojau, dar buvo nepilnai metai, man žvejų vartotojų kooperatyvas, toks pirmininkas tada visur, ir žuvininkystės kolūkio pirmininkas, prisimenu tuos laikus, ir jisai man sako, į Juodkrantę, praktiką atlikti. Biškį padirbau maisto parduotuvėje, mane juodkrantiškiai visi pažįsta, o toliau buvo toks suvenyrų kioskas, jau jo nebėra, jis laikinas buvo, ir aš dirbau suvenyrų kioske ir gyvenau bendrabuty, bet aš kartais pernakvodavau ir lėkdavau namo. Čia iki Juodkrantės netoli. Nu va, ir labai gyrė mane tas pirmininkas, paskui išlaikiau egzaminus ir aš gavau paskyrimą, tada buvo tokie laikai. Preiloje pardavėja, dirbau maisto pardavėja, o buvo mišri, dabar privati, viskas parduota.

Vienas vyras tik dirbo, dar vyro mamą parsivežėm ir jos brolis parsivežė pas save, nes ji neturėjo kur gyventi, iš Alytaus, alytiškė jinau. Ta močiutė vadinama. Ir, vienu žodžiu, šeima, jis vienas uždirbantis, o mes jau, skaityk, trys galvos: ir aš be darbo, ir uošvinė mano, ir vaikelis mažas. Ir tada galvojau, kur gauti darbo, jokio nebuvo, darbų jokių, iš viso. Man pasiūlė tada į Nidą važiuoti, bet kur aš važiuosiu, mažytis vaikas, ir kur aš čia, ir be to, pasiūlė sekretore, bet sekretorei reikėjo spausdinti su mašinėle, o mašinėle spausdinti aš nemokėjau, pasakiau, kad nemoku, nu ir gerai, nemoki ir nemoki. Ir viskas ir baigėsi tuo, ir jokio darbo daugiau nepasiūlė man, ir rugsėjo mėnesį bibliotekoje atsilaisvino vieta, Preilos bibliotekoje, reiškia, laisva vieta ir aš galiu

gauti darbą. Ir aš pradėjau priiminėti biblioteką, pusė lentynų jau priėmiau, jau tų knygų buvo nemažai. Ir atsimenu, telefono tada nebuvo, pakviečia į paštą, kad kviečia mane kažkas, iš Vykdomojo komiteto skambina, ateinu ir pasakė: „Atšaukiam perdavimą, turi atvykti į Vykdomąjį komitetą pasiaiškinti. Yra gautas skundas Komjaunimo komitete, kad krikštinai vaiką, ir tu darbui šitam netinki ir viskas.“ O jau pusę buvau priėmusi tų lentynų. Parašė skundą, ir žinau, kas parašė, tegu jau, žmogus jau dabar miręs yra, aš puikiau supratau, kas, nes jis vienintelis toks buvo žmogus, kuriam labai rūpėjo, kad visi būtų ideologiškai tvirti, o čia staiga kažkokia moteris, kuri vaiką krikštija. O krikštijom tai mes slapta beveik, galima sakyti. Buvo Nauji metai, mes specialiai padarėm per Naujus metus, pakvietėm iš Nidos seserį su vyru, jie atėjo pas mus ir be jokių ten didelių balių, tiesiog Nauji metai, tuo pačiu ir krikštynos pirmojo berniuko, čia Nidoj gyvena. Vienu žodžiu, pakrikštijau ir po to tiktai, palaukta buvo iki rudens, niekas per tą laiką, tylą tylą buvo. Kol nesugalvojau ateiti į tą biblioteką, o kai tiktai sužinojo, kad aš einu dirbti į tokį darbą, tada po devynių mėnesių staiga gavom tą skundą, kad aš netinkama tam darbui. Nu ir ką tada, padarė atvirą komjaunimo susirinkimą, iš Nidos atvyko toks sekretorius B. P. Atsimenu, Preiloje, bibliotekos patalpoje, sukviečia visus, visus tuos komjaunuolius, mane pastato kaip kokią nusikaltėlę, ir aš turėjau pasakoti, kodėl aš tokia netikėlė. Kodėl krikštijau, tai aš pasakiau, kad ne aš krikštijau, pakrikštijo mano uošvienė, kuri yra labai tikinti, ir vyras, jie paėmė vaiką be mano žinios, galima sakyti, jie visą laiką įkalbinėjo, bet aš nesutikau, pasakiau, kad neturiu teisės, negaliu, reiškia, tada jie surado kūmus, nuvežė į Klaipėdą ir tada pakrikštijo, mes šventėm Naujus metus paprasčiausiai. O šiaip tai, kadangi vaikų darželio nėra, mano uošvienė, reiškia, vaiką augina, ir pasakė, kad nekrikštyto aš neauginsiu, tada iš

viso išvažiuoju į Alytų atgal, reiškia, ką norit tą darykit. Tada aš ir be darbo sėdžiu ir darbo negaunu ir pati lieku vaiko auginti, vaikų darželio tai nėra. Tai paskutinis klausimas toks: „Tai pasakyk, ar tiki į Dievą?“ Netikiu, sakau, netikiu į Dievą. „Nu jeigu netiki, tai gerai tada. Kas už tai, kad ją priimti?“ Visi rankas pakelia, kad esu netikinti, tai gerai tada. Patvirtino ir vėl tada toliau galiu priiminėti [knygas – aut. past.] Taip ir priėmiau tą biblioteką ir paskui po to, 1964 m. pastatė šitą pirmą namą, pats pirmasis būtent šitas namas, lapkričio 5 d. mes gavom orderį. Ir kaip tik Nidoj atsilaisvino bibliotekoje vieta.

Nestojau. Ir visi žmonės, vieni sakė, durna ir nusispjauk ir neimk į galvą, o aš kažkaip, tėvai kaimiečiai, man atrodė, kad nežinau, aš labai priešiška žiūrėjau, nes ir šiaip, ir nieko negaliu tokio sakyti blogo apie mokyklą, tikrai ir pasitiko, ir nukreipė, bet mačiau, nu ką ten, ateini, ateini su viena idėja tiktai, nešti šviesą, tiesą ir mokyti. Ir persistengi, nes ten ką girdėjai, tai kad reikia kuo daugiau, kuo labiau būti arčiau žmogaus, arčiau vaiko, vienintelis egzaminas privalomas juk lietuvių tebuvo. Toks įsitempęs visada, visada kėliau sau reikalavimus ir galbūt ir per daug visa ko.

Dirbau pramoninėse ir dar buvo bufetas „Aušra“, paskui sudegė. Ir dar dirbau Lietuvos žemės ūkio akademijos poilsio namuose valytoja, bet buvau ir valytoja, ir administratore. Kai pramoninėse dirbau, ne dar, o paskui, kai perėjau į bufetą, savaitę mamytė vaiką žiūrėjo, o savaitę aš, dirbdavau savaitėmis. Savaitę atidirbi ir mama vaiką žiūri, aš dirbu. O kada aš nedirbu, vaikus žiūrėjau, tų auklių kaip ir nebuvo. Nu taip prisitaikėme. Paskui aš dirbau bufete ir kartu dirbau toje žemės ūkio poilsinėje.

Patogumai tokie buvo, turėjo minusų, nes kai tik atsisukom iš krano vandenį, tai jis bėgo kaip arbata. Jis grynai buvo arbatos spalvos. Vanduo tik grindims plauti, daugiau niekam, skalbti net netinka, jeigu dėsi balta, tai ištrauksi arbatos spalvos drabužį. Tai tada mes sugalvojom eiti į majaką vandens, iki dešimto namo, įėjimas ten buvo pro vartus, tai mes tvoroje pasidarėm skylę ir pro tą skylę su dviem kibirais vyras nueidavo į šulinį. Šulinys ir dabar yra, tik dabar padaryta pompa, o tada buvo šulinys su grandine. Tą vandenį taupydavom, o indus mazgodavom su tuo gelsvu vandeniu. Tai mes kokius metus šitaip kankinomės, visas namas sugalvojom, kad šitaip negalima, sugalvojom, kad reikia susidėti pinigų ir daryt grežinį kieme. Pasidarėm grežinį kieme, pompa vadinama tokia, rankeną spaudai ir pribėga, tai jau tada kieme čia buvo pastatytas jisai ir tada jau gyvenimas pagerėjo.

Kodėl mes tą butą gavome 80-ais? Jis privalėjo išeiti iš žvejybos, čia buvo žvejybinis namas. Aš labai daug idėjau noro, jėgų, ir ieškojau ir prašiau dėl vaikų, vaikai buvo nedingę, berniukai. Man reikėjo į mokyklą paleisti pacanus čia. Nes ir taip man buvo bėdų, su berniukais man buvo sunku. Vaikus užauginti yra sudėtinga, kad jie nenuklystų. Pavyko gauti, per stebuklą, aišku. Atėjome čia, sienos griuvo. Čia du metai šitas namas stovėjo, šitas namas statytas 78-ais ar 79-ais.

O žvejai geriau gyvendavo. Žuvis tik parsineši, tu išsirūkai, vienas dalykas, tau maisto produktas, kitas dalykas, tu parduodi poilsiautojams, išrūkini, ir tai būdavo nelegalios pajamos. Tai būdavo jiems lengviau. Kas pirmieji automobilius susipirko pas mus? Žvejai.

POILSIO INDUSTRIJA SOVIETMEČIU

Mano akyse išaugo visa Nida, nes čia nieko nebuvo, jokių namų, nieko. Čia buvo kalnapušės, ir kai gavome butą, tai berniukai pasiėmė krepšelius bėgdavo čia grybauti. Per kelias minutes jie pririnkdavo pilnus krepšelius šilbaravkių. Nė vieno namo, nieko nieko, nė jokio pašto, nė bažnyčios jokios, visiškai čia nieko nebuvo. Nebuvo jokių poilsiautojų, dar nebuvo tada. Poilsiautojai atsirado vėliau, pirma atsirado „Jūratė“, ji priklausė Lengvosios pramonės ministerijai. Restauravus tą namą, ten buvo prieš tai arklidės, ten vienam gale buvo šienas, arkliai buvo laikomi, ir tada jie jau sugalvojo, kad reikia paimiti tą pastatą, atnaujinti ir padaryti poilsio namus, bet tą padarė, kai aš dar Preiloje gyvenau tada. Kai atvažiuavom į Nidą, gal jau baiginėjo tada. Baigė sutvarkyti tą pastatą ir po to jau pradėjo važiuoti. Preiloje dar ilgai nebuvo nieko, kol Preila atsistatė, tai aš nežinau, kiek metų praėjo, ten lūšnos buvo. O Nidoj tai pirmiausiai „Jūratė“ atsidarė, paskui kempingas, pirmasis tikriausiai kempingas tikrai pradėjo priiminėti, padarė ten kempingą, kur yra „Marčios užėiga“, tai toj vietoj padarė, miške, ir tik paskui, kai sutvarkė poilsines ir pradėjo žmonės į ten važiuoti, tada tą kempingą liepė panaikinti ir išvežti į Šventąją. Tada tas visas palapinės išvežė, atrodo, į Šventąją.

Poilsiautojai pradėjo jau kokiais 64-ais važiuoti, po kokių trijų metų, po truputį pradėjo. Mes savo bute dar nelaikėme poilsiautojų. Aš kiek atsimenu, kad kai aš priėmiau pirmuosius poilsiautojus, turbūt buvo kokie gal 69-ieji. Paskui 70-ieji. Jau tais metais aš jau pradėjau įsileisti į kambarį. Atsirado daugiau namų, jau ir vienas, ir kitas pasistatė, pirmasis šitas

pasistatė namas, pastatytas buvo, antrasis – dešimtas namas. O trečiasis – šeštas. O toliau paskui pradėjo lipti į kalną. Ir taip va ta Nida kažkaip tai taip mano akyse greitai ir išsiplėtė.

Sovietiniais laikais tai visų pirma čia buvo poilsinės, poilsinės visos veikė. Autobusus savo turėdavo tokios „Auksinės kopos“, jie gi vežiodavo po Lietuvą į ekskursijas visas čia. Faktiškai visos poilsinės turėdavo savo transportą susivežti ką reikėdavo.

Tarybiniais laikais kai būdavo, būdavo dar sudarai sutartį, kaip mūsų atveju, ir jeigu neatvažiuoja, nu maža kas žmonėm atsitinka, pas juos tas grafikas sudarytas ir neatvažiuoja, ir tada gerai, nereikia nieko daryt ir bele kas pas tave gali atvažiuoti. Pas mus nestovėjo geležinės lovos, pas mus stovėjo kušetės. Mums tada fabrikas perveda pinigus.

Nu Juodkrantėj tokia savita istorija yra, kurortinė istorija dar yra didesnė, sudėtingesnė ir gražesnė praktiškai. Nida jau tokia, pasižiūrėjus į pastatus, kokie yra Juodkrantėje ir kokie – Nidoje. O šiaip tai ir tenai buvo, dar aš prisimenu, už menką rublį nuomodavo. Ir mes nuomodavom patalpas, nors nedidelius turėjom butukus Juodkrantėje, nes aš iš trijų vaikų šeimos ir man neliko nieko, bet mes vis tiek vasarą nuomodavom ir užleisdavom.

Suprantat, čia priklauso, kiekvienoje šeimoje vis skirtingai, šiaip šiočia tokia sistema buvo ta, kad žmonės užleisdavo visą butą ir eidavo gyventi ar į garažus, kur kokius turi, ar į kokius sandėliukus. Tai jie šita, užleisdami butą, tikrai visi labai daug uždirbo, aš niekada niekur nėjau, kad sąlygas gal ir galėjau turėti, bet man ne to reikėjo.

Pradžia, kaip čia pasakyti, iš pradžių, aišku, buvo be jokių tarpininkų, jeigu prisimin-

sim Juodkrantę, kaip atvažiuodavo, kas pažįstamų turi, nuomodavom, tai seni seni laikai. O po to jau darydavom sutartis su tom įmonėm, privatus asmuo su įmone, ir nu ten sudėtinga sistema, jūs turbūt žinot, pagal gyvenamą plotą, kaip tenai buvo kvadratų, kiek šeimos narių, ir tada tu gaudavai, neprisimenu, keturi ar šeši kvadratai žmogui, kad tu galėdavai išnuomuoti tokiam skaičiui, sudarydavai sutartį su Lietuvos kažkokia tai įmone ir tada ji siųsdavo pas tave atostogauti savo darbuotojus. Tai va taip buvo.

Tai va ir labai daug būdavo iš sąjunginių, dabar kaip prisimenu, kad buvo rusų tautybės žmonių daug. Tai va, bet buvo tokie pagrindiniai poilsio namai, „Gintaras“ buvo, neprisimenu kaip tiksliai, jūreiviams priklausė. Ir „Kregždutė“ buvo, leidyklai „Mintis“ priklausė. Paskui „Banga“ buvo, Kauno mėsos kombinatui priklausė, nu buvo pionierių stovykla Juodkrantėje, nu buvo tokių didesnių. Nu šiaip, jau paskui, kai buvo tie poilsio namai, kaip įmonės turėdavo savo poilsines ir buvo stipresnės įmonės, tai buvo Nidoje daugiau. Tai buvo ir „Jūratė“, lengvosios pramonės įmonių darbuotojų, dar buvo tų įmonių.

Kokius dvejus metus, kai čia mes gyvenome, turbūt teko girdėti, mes su šiaulių dar televizorių gamykla turėjom sutartį. Ten mes tokį mažąjį kambarį nuomavom, pastatai ten tris geležines lovas, jie atsiunčia poilsiautojus. Dieve, juokingai, žinai. 89-90-ais, dar kokias dvi vasaras, žinai, turėjome tų poilsiautojų. Bet iš karto po nepriklausomybės dar niekas iš karto neįvyko, dar veikė tos gamyklos, dar sudarinėjo tas sutartis.

Įsivaizduokit, mes juk nebuvom gyvenime matę, kaip visa tai funkcionuoja, juk čia žmonės piršto nepajudintų tam, kad atvažiuotų poilsiautojai. Būdavo juk viskas reguliuojama Lietuvoje, kokioj nors ten įmonėj ar ten organizacijoje, ar ministerijoje ar kur, profsąjungoje, o tu tik-

tai, reiškia, tą dieną turi pakeisti patalynę, atiduot raktus, pasikeičia pamaina ir daugiau jau jokių rūpesčių. Ir žmonės važiuoja, pinigai eina, nuo gegužės iki rugsėjo pas tave pilna, jie visi atvažiuoja, reikia pabaliavot, išvažiuoja, išleistuvės – reikia pabaliavot, linksmybės. Čia buvo geriausia era, ką tikrai begalėtum įsivaizduoti.

Sovietmečiu man labiausiai išiminė Rašytojų namai, va į ten atvažiuodavo tų rašytojų ir tokių susitikimų būdavo, ir dar įstrigo, sovietmečiu aš buvau tokia, mūsų šeima tokie sportininkai, visur, tai buvo tarptautinė jaunimo stovykla „Auksinės kopos“, tai va ten tų renginių ir tinklų, krepšių ir visokių kitokių, tai tiesiog vakarais, penktą valandą eidavom ten judėti, draugiškai visi ten – niekas ten nežiūrėjo į tautybes ir visa kita.

Dar iki to laiko, kai aš čia atvažinėdavau tais studijų metais, tai, reiškia, 90-i metai, mano uošviai būdavo padarę sutartis su kažkokiom tai įmonėm, Kauno ar Vilniaus. Ir tas būdavo įdomus momentas, kad atvažiuodavo poilsiautojai, ten gyvendavo vos ne visi kaip čigonai vienoje erdvėje, tai kambarį turėjo, bet virtuvė ta pati, nu, žodžiu, toks amžinas gyvenimas, toks kartu. Kada mes užsiminėjom tuo savo verslu ir viską atiduodavom geriausią poilsiautojams, mums visą laiką vis uošvienė sakydavo, tai tu poilsiautojams atiduok prasčiausią Tai, reiškia, buvo visai kitoks statusas, reiškia, kad apmokėdavo įmonės, poilsiautojai labai buvo nuolankūs, veždavo dešras, alkoholį, ten džiaugdavosi, kad priima, pas šeimininkus atvažiuoja. Dabar visiškai kita situacija, dabar tu bijai bukinge blogų žinučių gauti. Atrodo, iš kailio neriesi, jau daugiau padarai, negu priklauso, ir taip, labai įnoringi pasidarė dabar lietuviai, labai.

Tais laikais dar ir kaip buvo elitinė vieta, nes čia neįmanoma buvo atvažiuoti, čia buvo draudžiama zona. Galėjo tik atvažiuoti, tikrai

išlaikdavo tų kelių kelialapių, įsivaizduokit, tiek per Lietuvą, nu tai čia ne tiek ir daug, tai sakau, pavyzdžiui, mano sesers vardas yra Nida, tai Nida buvo kaip Mėnulis, ten visiškai nepasiekiamas kraštas. Ir paskui aš pirmą kartą atvažiavau čia su tėvais, man buvo gal dvylika metų, tėvai buvo mokytojai ir jie apsigyveno klasėje, reiškia, mokyklos klasėje, buvo dešimt lovų, ir mes naktį atvažiuojam, reiškia, savo keturias lovas turėjom šeima, ir mano mama atsibunda, atsimerkia, ir žiūri, kad šalia jos iš seminarijos mokytojų kursiokas įsikūręs. Sutaipimas. Tai, reiškia, čia visiškai nebuvo jokios prabangos, bet jos niekam nereikėjo, nes tai buvo Nida, čia buvo visiškai tas pats, kaip tu gyveni ir kaip kas.

Kai dukra išėjo į pirmą klasę, labai va toks atsiminimas, čia iš tų vietinių gyventojų. Ir mes dar čia nesijautėm tie vietiniai. Per Rugsėjo pirmą buvom pakviesti visi į restoraną pietų, čia dar restoranas veikė, 89-ieji metai. Dar nebuvo tos mados čia kavinėje eiti valgyti. Prabanga buvo, nu bet sakom gerai, čia vaikams šventė. Ir nueinam mes į restoraną, po Rugsėjo pirmosios šventės. Atsisėdam, ten tų vietų dar buvo kažkiek tai. Ir mes tris valandas laukėm užsakymo. Tie vaikai maži, aš tų žmonių dar nepažinojau, bet taip supratom, kad jau čia vadinama Nidos grietinėlė, ji, aišku, greitai aptarnaujama, ir paskui šalia staliuko, irgi nepažinojau tų žmonių, nes dar čia pusmetis mes kaip gyvenam. Ant baltos staltiesės kažkas su tušiniu tenai įrašė: „Kiaulės jūs, restorano vadovai, vaikų akys žiūri į jusėdančius.“ Kažkaip panašiai, matėsi labai tas – va šitas stalas aptarnaujamas ir greitai, ir viskuo, o virtuvės pajėgumai neveža, ir čia mes su tais vaikais tris valandas laukėm to aptarnavimo. Tai gerai, kad buvo ten tas didelis balkonas restorane, vaikai galėjo bėgiot, žaisti. Tas kur dabar „Varna“, „Bauhausas“ dabar vadinasi, už „Kuršio“ kur eini link „Jūratės“. Per du aukštus toks.

Esu įsitikinusi, kad interviu atskleidžia kai ką daugiau nei didįjį pasakojimą, žodiniai šaltiniai ar interviu yra geresnis psichologinis įvykių portretas. Sujungus pasakotojo istoriją ir istorinius šaltinius, atsiskleidžia pasakotojo santykiai su didžiaisiais istoriniais faktais. Kalbėdama su Neringoje gyvenančiomis moterimis, klausydama jų, įrašydama jų pasakojimus, nesiečiau pagardinti, pagražinti istorijos faktų. Man buvo svarbus jų požiūris, jų kalbėjimas apie tai, kas joms svarbu. Atėjusi pas pašnekovę, konstatuodavau savo tyrimo priežastį ir tikslus, bet stengiausi juos įvardinti kuo aptakiau, leisdama pašnekovėms pasirinkti, kas joms asmeniškai atrodė tinkama. Neretai jaučiau, kad klausiu ne taip, formuluoju klausimus neaiškiai, bet pašnekovių atsakymai man gražindavo pasitikėjimą. Neprivalau būti tiksli – ne tokia šio tyrimo prigimtis.

Šioje išangoje pabandysiu nusakyti savo mažojo tyrimo tikslus ir gaires. Norėčiau pasiaiškinti, reflektuoti savo pasirinkimus ir galimybę išplėsti istorinį pasakojimą. Nors toliau skaitant ir gali pasirodyti, kad išvadas darau per sparčiai, galbūt viską pernelyg supaprastinu. Juk interviu atlikti tik keli. Vis dėlto norėčiau atiduoti duoklę pašnekovėms. Tai, ką jos pasakojo, buvo prasminga, o jų indėlis į Neringos krašto istoriją – be galo svarbus.

Taip pat galima numanyti, kad kils klausimas dėl tik išskirtinai moterų, pasakojančių savo istorijas, skaitant tiek išangą, tiek pačias istorijas. Vis dėlto, turiu pripažinti, kad iki šiol randu mažai medžiagos, kuri atspindėtų moterų pozicijas sovietmečiu ar ankstyvuoju nepriklausomybės laikotarpiu Lietuvoje, į jas įsigilintų, analizuotų. Dėl vis dar egzistuojančių lyčių normų, gana griežtos jų vaidmenų kategorizacijos ir laikymosi moterų vis dar yra puikiau negu vyrai išmokusios nusakyti savo emocijas, analizuoti ir reflektuoti santykius su aplinka.

Leidinyje matysite, kad neįvardijau nė vienos moters, man pasakojusios savo istorijas, vardo, todėl gali pasirodyti, kad pasakojimų ir tyrimų iš viso nebuvo, aš juos išsigalvojau. Savo pasirinkimą neįvardyti pašnekovių plačiau paaiškinsiu išangos pabaigoje. Tikiuosi, kad ir tyrimo dalyvės nevertins mano žingsnio neigiamai. Norėjau sukurti kolektyvinį pasakojimą, norėjau parodyti kuo daugiau to meto spalvų. Šis, kaip aš jį vadinu, kolektyvinis pasakojimas gali būti begalinis ir pildytis. Pripažinsiu, kad atlikau tam tikrą moterų pasakojimų atranką, sudėjau ne viską, ką gavau, kas man buvo pasakojama. Taip pasakojimas virsta ir mano pasakojimu – tai tik parodo, kad objektyvumas nėra įmanomas, ir nenorėjau jo siekti. Man už viską svaresnis buvo kolektyvumas. Todėl esu labai dėkinga moterims už pasitikėjimą ir galimybę išgirsti jų pasakojimus, už tai, kad tyrimas, nors ir labai mažos apimties, tapo gana intymia ir svarbia istorija, pasakojimu apie tai, kaip Neringa vystėsi ir tapo Lietuvos elito mėgstamu kurortu.

Kaip tyrėja atvažiavau į Neringą tik mėnesiui, per tokį trumpą laiką tikrai labai nedaug ką galima nuveikti. Pati užsibrėžiau ribą, kiek galiu per mėnesį pakalbinti moterų Neringoje. Tuo labiau, kad pandemija dar labiau apsunkino susitikimų sąlygas. Išsigandau, kad man nepavyks, nes galiausiai dėl pandemijos ir karantino niekas nenorės su manimi kalbėtis gyvai. Net ir gavusi sutikimą susitikti gyvai, į interviu eidavau su didele baime – o jei užkrėsiu? Nors ir buvau tikra, kad nesergu, sudėtinga situacija emociškai apsunkino tyrimą. Taigi, tuo pat metu ir stengiausi laikytis nuo pašnekovių kuo toliau, ir norėjau kuo labiau priartėti, užmegzti ryšį, jį palaikyti.

Mielai su pašnekovėmis susitikčiau dar kartą, pakartočiau savo susitikimus, pratęsčiau pokalbį apie tuos laikus. Apie laikus prieš ir po, iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo ir po jo.

Kai atvažiavau į Nidą pradėti tyrimo apie 10-ojo dešimtmečio transformacijos pėdsakus Neringos kurorto industrijoje, buvau nusiteikusi, kad nebus lengva nubrėžti vadinamosios transformacijos laiko ribas, nes niekas neįvyko per sekundę, minutę, savaitę, ir iki šiol juk viskas vis keičiasi, transformuojasi. Pokalbiai su Neringos moterimis tik patvirtino, kad 9-ojo ir 10-ojo dešimtmečių sandūra, Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas nebūtinai turėjo ryškia žymę Neringos moterų, su kuriomis kalbėjau, gyvenimuose. Kitaip tariant, gyvenimas besikeičiančiomis sąlygomis tęsėsi priklausomai nuo galimybių toliau dirbti tą patį darbą arba pasirinkti kitą, persikelti į naują vietą arba išsikraustyti į sandėliuką ar garažą ir nuomoti savo butą poilsiautojams.

Dauguma kalbintų moterų, atvykusių į kurortą po 1945-ųjų, butus ir kitą nekilnojamąjį turtą Neringoje su šeimomis gavo sovietmečiu, paskyrimų tvarka. Gavus darbo paskyrimą, buvo suteikiama vieta ir gyvenimui. Vis dėlto ne visoms buvo suteikiamos vienodos sąlygos, jos priklausė ir nuo infrastruktūros vystymosi etapo, lojalumo partijai, moters darbinės pozicijos. Daug kas priklausė ir nuo vyro darbinės padėties. Vis dėlto tikrai galima apibendrinti, kad po Antrojo pasaulinio karo pabaigos į Neringą atsikraustę gyventojai gyveno sunkiomis sąlygomis, pusiau apleistuose mediniuose kaimiškuose namuose. Neringos infrastruktūros vystymo pradžioje prioritetas buvo teikiamas žvejams ir jų šeimoms. Iš pasakojimų taip pat galima būtų teigti, kad žvejai išliko prioritetu bei turėjo privilegijų ir vėliau, iki pat nepriklausomybės atgavimo.

Iš moterų pasakojimų tikrai neatrodo, kad labai gerbiamos buvo kultūros ir švietimo sričių profesijos, o jose dirbo išskirtinai moterys. Rodos, partija iš jų reikalavo išskirtinio lojalumo taip, kaip ir šiandien iš jų reikalaujama neapbrėptam atsidavimo savo darbui. Vis dėlto

nė vieni nebuvo linkę adekvačiai atsilyginti už darbuotojų atsidavimą – tiek tuometinė partija, tiek dabartinė valstybė švietimo ir kultūros darbuotojas mato pirmiausiai kaip moteris, kurioms iš prigimties būdingos šioms sritims reikalingos savybės.

Praktiškai visos kalbintos Neringos gyventojos visą mano tyrinėjamą laikotarpį (prieš ir po: 1965–1995) turėjo nuolatinės pajamas, kitą darbą, o kambarių nuoma joms buvo kaip prielaidas prie atlyginimo. Dauguma dirbo valstybiniame sektoriuje, todėl joms iš nuomos gaunami pinigai buvo kaip lėktuvas tolimesnėms kelionėms, kaip priemonė buities gerinimui ar finansinė pagalba vaikams ir giminėms. Jei vėlyvuoju sovietmečiu galima buvo nuomoti kambarį priklausomai nuo buto ploto, tai 10-ajame dešimtmetyje jau prasiūdė gyvenimas sandėliukuose ir tam nepritaikytuose garažuose. Butuose 10-ajame dešimtmetyje buvo poilsiaujama noriau nei tam skirtose „poilsinėse“, dėl prastos pastarųjų būklės. Deja, neteko pakalbinti nė vienos „poilsinėse“ nuo sovietmečio dirbusios moters.

Vis dėlto, sprendžiant iš pokalbių, nuomos poilsiautojams ekonomija 10-ajame dešimtmetyje keitėsi gana radikaliai. Iš Vokietijos atvykstantys turistai tam turėjo labai daug įtakos, reikšdami savo pageidavimus ir poreikius pagal vokiškus standartus. Tikriausiai sunku būtų buvę atvažiavusį į Neringą vokiečių apgyvendinti mokyklos salėje su 15 lovų, kaip būdavo įprasta sovietmečiu. Dar iki 10-ojo dešimtmečio dovanų iš poilsiautojų gauti pratę Neringos gyventojai nebuvo labai patenkinti cukraus ir avižinių dribsnių paketais, vokiečių atsidėkojant paliktais ant stalo. 10-ajame dešimtmetyje, kaip tvirtina kelios pašnekovės, atsirado visai kitokie reikalavimai ir poreikiai poilsiaavimo kokybei.

Vėlyvuoju sovietmečiu Neringos gyventojai, pasirašę sutartis su fabrikais, aiškiai žinodavo, kiek ir kokių lovų paruošti viename ar dviejuose kambariuose. 10-ajame dešimtmetyje santykis su poilsiautojais keitėsi. Žmonės, spėčiau, iš pasimetimo atvažiavusiems poilsiauti vokiečiams pusryčiams kepdavo karbonadus, kaip tvirtina viena pašnekovė. Vis dėlto įtikti buvo sunku, nes tuo metu vokiečiai atvažiuodavo su tam tikromis nuostatomis ir, jei pašnekoves supratau teisingai, su pasyviai agresyviomis nuotaikomis vietinių gyventojų atžvilgiu, tarsi kaltindami juos dėl vokiečių išskeldinimo iš Neringos karo metais.

10-ajame dešimtmetyje po truputį į Neringą pradėjo keltis poilsiauti ir išskirtinės Lietuvos visuomenės kastos atstovai. Vadinamieji naujieji lietuviai, arba tiesiog mafija, čia linksmindavosi su savo kolegomis iš Kaliningrado srities ar tolimesnės Rusijos. Jie turėdavo savo poilsio namus, kuriuose atitinkamai linksminosi ir buvo dosniai aptarnaujami. Kaip pasakoja Neringos gyventoja, plastikinės staltiesės ir garinti ryžiai buvo jų savotiškos prabangos ženklas. Galima tik numanyti apie ryšius, kuriuos jie buvo užmezgę su vietos gyventojais.

Kad ryšiai mezgėsi su įvairiais poilsiautojais, patvirtino ir kalbintos gyventojos. Ne viena pripažino turėjusi ar vis dar turinti draugų tiek Vokietijoje, tiek Rusijoje. Šie ryšiai buvo svarbūs ir pasitarnaudavo ne tik emociškai, bet ir materialine prasme. Kaip pasakoją viena pašnekovė, išskirtiniai poilsiautojai galėdavo padėti Neringos nuomotojo palikuoniui netgi įstoti į teisę be valstybinių egzaminų.

Reikėtų pabrėžti, kad dauguma tyrimo dalyvių – nidiškės, jos visos pabrėžė Nidos bendruomenės uždaramą ir, kartu, išskirtinumą. Nidoje nelengva pasijusti vietiniam, dauguma pašnekovių sakė savomis pasijutusias pragyvenusios mažiau-

siai dešimtmetį. Viena pašnekovė sakė, kad ir po daugiau nei dvidešimties metų vis dar jaučiasi kaip komandiruotėje. Toks bendruomenės mažumas ir uždaramas man tapo kliūtimi atskleidžiant moterų tapatybes ir net kai kuriuos jų pasakojimus.

Išties, turiu pasakyti, kad, nors Nidos žmonės, atrodo, gyvena geriau nei didžioji dalis Lietuvos gyventojų, ypač tokio dydžio miesteliuose, kalbant su Neringos moterimis jautėsi, kad Nidos bendruomenėje gausu konkurencijos, piktų apkalbų ir susvetimėjimo. Aišku, tai nėra išskirtiniai, tik Nidai būdingi bruožai, todėl per tyrimą kilęs klausimas tolimesnei refleksijai, kuriuo norėčiau užbaigti įžangą, būtų – kodėl žmonės, neturintys didelių materialinių problemų ir gyvenantys tokioje unikaliaje aplinkoje, negali būti vieningesni ir atviresni kaip bendruomenė?

Labai dėkoju už suteiktą tyrimui paramą Neringos miesto savivaldybei ir Nidos meno kolonijai.

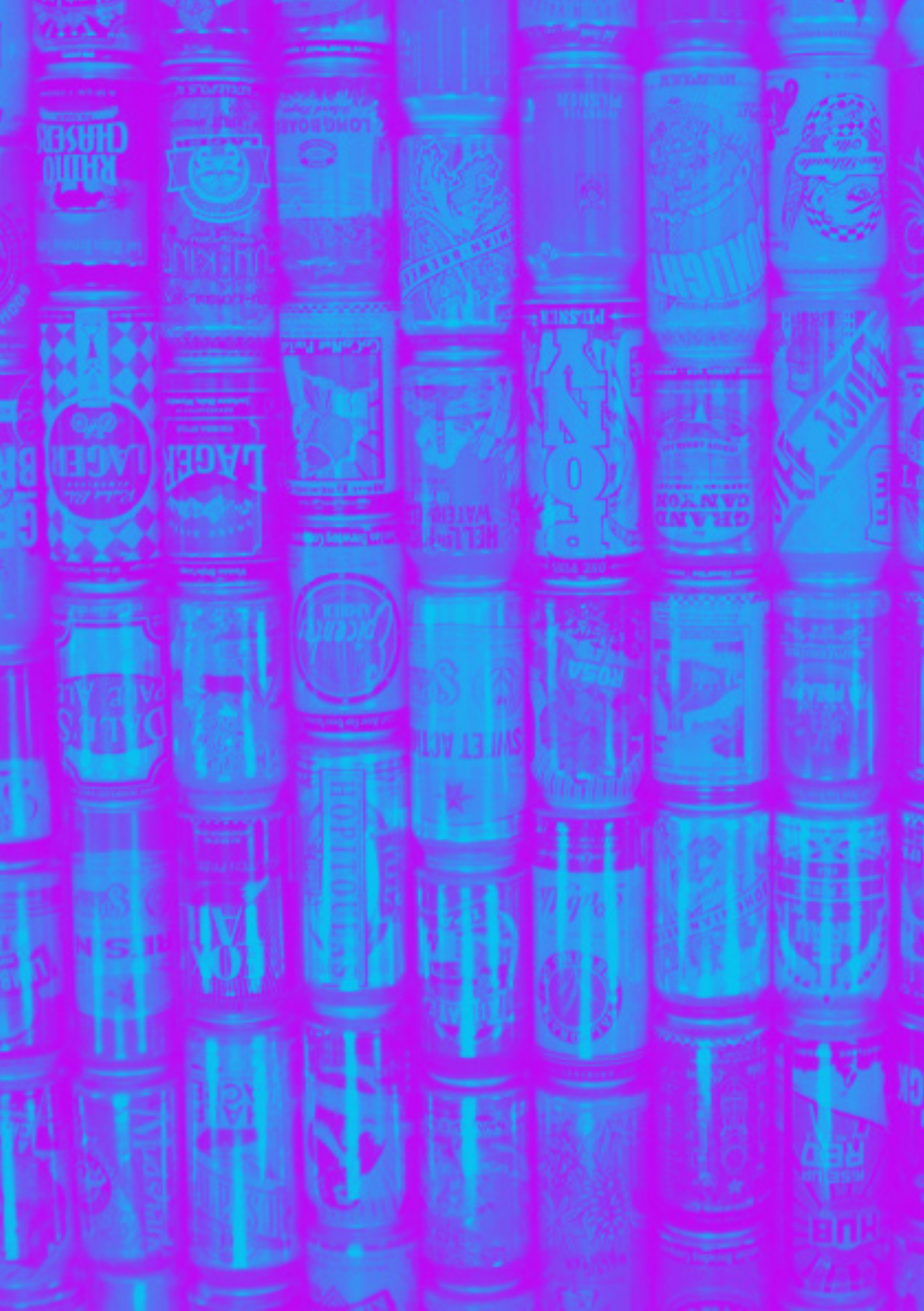

Vilniaus
dailės
akademija

NIDOS
MENO
KOLONIJA

NERINGOS
SAVIVALDYBĖ

AGNĒ BAGDŽIŪNAITĒ

Spauda | ARIEL INK
Dizains | Aušra Vismantaitė-Silva
Redaktoriūs | Tomas Marcinkevičius

Tiražas | 100 egz.

2021

ar tu nuvazīnusi pas dantištā, ar pas kīrpēja ī klāpēda: "Iš Nidos? Aa, iš Nidos..." Iš karto kitokļa reakcijā, īr žmonēs patys prādēda ļaus-tis išskirtīnīai, kad čia gamta išskirtīnē, tai, vadīnāsī, nu jēl jīe čia gyvena, tai īr jīe iš-skirtīnīai.

Negyvenantīem pajūry sunku suprastī, kāp tu čia galī kāp čigonu tabore gyventī, īr tāip esam īpratē tarp žmoniū, tu galī pasīrīnktī. Jēigu man nerēīktu tū papīldomu pīnīgu, as savo lovos nenumocīau. As galēcīau prīmtī draugus. Nu mes turīm galīmybē uzsidīrbtī per vasarā.

Bendruomenēs nare pasījutau labā vėlai, nes as kāip aukštaitē, pas mus obuoliu dalīn-davosī, ta prasme, nežīnu, kāzkaip tai Aukš-taiījīoj, tai aīšku negalīu bendrai sakyt, bet nu toksai mano matymas, kad čia matomai pīnīgu lengvīau žmonēs gaura, atneša saulē, jūra, jīe tokīe uždaresnī īr godesnī yra. Ir tai va žīn-īrīu, kad pradzīoj pradējom bendrautī kāzkaip tai, nežīnu po kīek metū, gal po penkerīū-šē-šerū ļau supratau, kad turī eītī ī žmonēs, bet turī eītī ī žmonēs, bet sīaip vat kāip daug kur mažo-udari palygīnus, tokīe vat kāip daug kur mažo-se bendruomenēse. Sako, kā čia eīsī, kāī Perval-koje, Preīloje dīrbau, čia tā mato, tā sako, nu čia esam gī labai matomī, čia gal tas net, net-gī norī atstīrībotī. Man netgī patīnka, kāip tik-kaībējom su koleģe, kad patīnka tas sezonīsku-mas, nes atstīskēdžia žmonēs vīetīnīai. Dar kas īdomu, pastēbējan, kad kāī Preīloje dīrbdavau, kad va lapkrītī tai ļau pasīdaro pīktēsni, tai ļuokaudavau, nu va, išlēido pīnīgu, dabar sku-sīs – nu īr skundu ļaikas prasīdēda. ļau būtēnt lapkrītīs yra būtēnt tas ļaikas, kada ļau skun-dzia, mato, kas daugīau, kas nelegālīai, ļo, to-kīe savotīskī.

Netgī buvo moksleīvīu tīrīmas sociālīnīs atīīktas, īr jū savīvertē čia yra pakēlta aukš-čīau, jīe ļaucīasī, īr vīen dēl to, kad jīe

nīdīskīai, nerīngīskīai, nu kad jēl ļau tu eīsī Nerīngojē, tu kāzkokīas išskīrtīnēs tēīses turī. Nors, pavyzdzīnī, kāip īdomu, kāip vat mano pa-tīrtī īr gydytojai, gīmdymas, jēigu iš Nerīngos, tai tave kītaiip, kāzkaip līg atrodo, kad as kāz-ka tūrēcīau duotī. Ta prasme, skoloj līktī. "Uoj iš Nerīngos", – taiip kāzkaip tai, vīsa ļaikā tau kāzkokīa žalīa švīesa, tīkraī tā pajūtau vīsa ļaikā. Dumbļas, pelkē, ībrīdai, kalbī, bīlogai, bīlogai, bet nīekur neīšēīnī, rēīskīa nēra bīlo-gai. Ir matomai toks gaunāsī, tokīe prīēštara-vīmai, ļau nusībodo tā maža bendruomenē, norī eītī.

Niekada nesutiksim kad mes gyvenam geriau, negu kad gyvena kita Lietuvos dalis. Kazkiek tai taip, aš dabar, mes irgi nuomojam, aš savo vat-kystę prisimenu ir save, kad pastoviai nuomojamos patalpos, bet žinot, kiek tai kainuoja? Ir emociškai, ir psichologiškai taip sunku, kad tu išnuomuoji savo namus ir per tą dviejų mėnesių laikotarpį, tu du mėnesius įeigi taip jau nuomojai, kiek praeina gyvenimų su savo energija, su savo mintim ir ką jie ten palieka, tu nežinai. Ir tavo lovoji mėga, naudojasi viskuo tavo, kaip tu paskui turi ateiti, gal tai ne visiems, gal tai ne iš karto ateina, bet tai yra iš tikrųjų sudėtinga. Ir iš kitos pusės, tai tu gauni tuos pinigų ir tu nežinai, tu turi savo būstą visą laiką atnaujinti, tu turi investuoti, tu visą laiką turi, ir tu gal tuo momentu padėjai savo vaikams va į mokslus kazkur tai išėiti, kad tu turėjai pildesni tą pinigėlių, bet tu vis tiek turi savo būstą. Gerai, tu irgi, įdėjęs į savo būstą, tuos devynis ar dešimt mėnesių pasavo būstą, tuos devynis ar dešimt mėnesių ir gyvenai kitą, jau irgi atsinaujinęs ir iran-ga turėdamas, bet tau praeina tas laikas ir tu vėl juos atiduodi. Aš asmeniškai, įeigu man būtų galimybe, vat aš nenomuočiau, bet šiuo momentu ką mes darėm, kai jau išėjo, vaikams reikėjo padėt, mes irgi taip atleidom, sakom kazkur tai reikita išvažiuoti, niekada nebuvom tokie, kad tenai gyvenom nuo algos iki algos tarčim, ane, kad reikėtų skolinis, bet visą laiką, kad tu vaikiui padėti ar kazką tai sau skirti, tai visą laiką turėjai dasti durti per tą polislavietę. Ir kodėl nesutinku, kad mes geriau gyvenom, bent atskirais laikmečiais – niekas nežino, kaip mes gyvenom, kai čia buvo kooperatyvas, kai čia buvo dar ir tarybiniais laikais, kai čia suvažiuodavo masė žmonių, muoms reikėdavo apsipirkti ir kaip būdavo į parduotuvę, būdavo kita eilė vietiniam, ir buvo, kad ir pretenzijas keldavo, buvo toksai dalykas. Bet tai pretenzijas būdavo

kiti žmonės keldavo, bet tai iš tikrųjų visi mes esam tie patys žmonės, bet mes kaip ateinam per pietų pertrauką po darbo apsipirkti ir mes turim stovėti tokioj vat eilėj, tai būdavo pikta ir būdavo neteisinga. O jau paskui vat jau kai nepriklausomybės metais, ka mes Neringoj turėjom, mes turėjom parduotuves ir mes turėjom tokias kainas, kai nebuvom „Maximos“ čia, mes turėjom tokias kainas, tai buvo kosminės kainos. Tai vat ka mes užsidiirdavom, kai kurie sakė, tai mes labai brangiai pirkdavom maistą, viską. Atsimenu žmogus stoji į teisę, bet jis ne-laiko valstybinio, nes jis neišlaikys, o aš jam kiek įrodinėju, ir tėvui, ir tam, tai paskui sakom man tas, ka tu, ar Paulauskas, ar kas kitas sakė, tu nusispykau į ją, ka sakė, viską mes sutarkysim. Taip ir yra, nu ir pačiam, ar sakysim nuvažiuoji ten kur nors į ministeriją, atvažiuos prie kabineto ministro ar susisiekiu, ar ko, lauks dešimt žmonių ir ateina ministeras, nu jisai, tu gali būti vaironotoju iš Nidos, jisai jam pirma ranką paduos, nes ten jis buvo, ten valgė ungurį.

Visoje Neringoje mes turime galimybę užsidirbti papildomai ir čia jei jau labai vaidinam vargšais, tai čia nereikita labai vaidinti vargšais. Nes kitur žmonės neturi tokios galimybės. Čia tu nori arba nenori. Nereikėtų man tą papildomų pinigų, aš savo lovos nenuomuočiau.

Visur gyvena iš tos algos savo, ir kad aš jau šiaip nebeturu brolių ar seserų, jau visi yra išėję, tai irgi vis tiek vieniintelė, kur dar iš politistautojų, kad ir tūkstantį litų ar eurų, tai vis tiek va, kai nuvažiuoji, visados ten išvažiuodamas palieki ar ten tiek, ar ten 20, ar 30, ar 50 eurų, nes vis tiek tu, įeigu nebuvom kokį metų, vis tiek prisidurti.

Nidiskiai visais laikais įautėsi ypatingai, kad jie yra kitokie ir išskirtiniai. Jausmas, kad mes čia išskirtiniai, jis čia yra, nes

laiprų stoviu ir laukiu, nes žinau, kad daugiau nei pusė sugrįš – pas vieną lašą, pas kitą lan- gas neatsidaro, pas kitą vanduo nenusiliedžia ir prasideda, tai čia buvo kiekviena karta šitai- p.

As patį dariau pusrėčius ir dabar kai pri- siėmnu, tai tiesiog, atrodo, kas tas yra, bet irgi man būdavo stalias kiekviena karta su blyne- liais, apkepais, karštais, klausinienėm ar ten nežinau kuo. Ir ne tai, kad ten tau ryta atsi- kėlus padaryt, bet kad tu nepamirštum produktų nusipirkti visų, o žinot vakarė vasarą Nidoj, nu- taigi norisi, ir svečiai, ir draugai, ir norisi būti ir tu ryta atsikelti, o Jėzan, cukraus nėra, svesto nėra, miltų pritrūkusi, pagrinidinūs da- lykus turi, bet kokios smulkmenos nėra ir tada su dviračiu greitai, tai tuos pusrėčius dariau kokią penkiolika metų. Ir tada organizuodavom pjaukimus, į laivą reikėdavo pirkimui susiruošti maisto, tada, reiškią, darydavom irgi pirkimus bulvikių rage ir ten salotos kibirais. As dirbau pusė etato, nes buvo maži vaikai ir va, 95-ais metais gimė sūnus, tai tada tris metus buvau vi- siškai namuose. Vasarą atvažiuodavo mano drau- gė pabūt su vaikais, nueiti prie jūros, ir savo vaikus vėsda vosi, ir mano, o as ariau reiškią šitoje įmonelėje, tai vat iki 98-ų metų.

Per vasarą žiauriai nuvargdavau, as kaip prisimenu, mes dar turėdavom keletą butų, va- lėm, tos visos ekskursijos, tie visi maistai, nu tikrai arėm juodai, bet tai ka, į Palangą atskrisdavo lėktuvai iš šėsių Vokietijos mies- tų, atskrisdavo du-tris kartus per savaitę, visi čarteriai, visi gi į Nidą. Tai dar transferus visus, iš kėlto, iš lėktuvo. O gal tik karta į savaitę jie skrisdavo, as dabar nepamenu, gal du kartus, kažkas tokio, bet iš šėsių Vokietijos miestų į Palangą, tai čia tas judėjimas, tų vo- kietų, tų žmonių, nu čia buvo labai labai daug. Apmazėjo tuomet, kai bankrutavo „Lituanian Lines“, „Air Lituanian“ nustempė, tada pasibai- gė skrydziai, prasidėjo sudėtingi laikai, liko

tikėtai keltas, o šiaip atvyktį po šiai dienaį sunks.

Tai va, o dar, Jėigu grįžtant į va tuos 91-us metus, tai irgi eidama kažkaip tai prisį- miniau, nu buvo blokados metai, nu buvo žiau- ru. Dabar tą kultūros centrą, kur nugriovė, buvo toks sovietinis šaltas pastatas, as kaip tik at- važiavau rudenį, buvo nu praktiškaį nekūrenama, ten buvo toks baltus šaltis, kad ten nu neįma- noma būti, pinigų visai nebuvo, buvo likė tik- tai medžiagų ruļonai ir raudonos medžiagos tokie ruļonai didžiausi iš po sovietmečio. Kažkokių dar tai daiktų, bet šiaip tai nieko nebuvo, dar- buotojų nebuvo, tai mes dirbom su direktore ir dar buvo kollektyvų vadovai, bet mes galvojom, ka dabar daryti, nu nieko neįmanoma daryti tame kultūros centre. Buvo restoranas „Nida“ tada dar labai gražus, labai mandras, kur dabar yra „Bauhansas“, kavinė „Varna“, tai antrame aukšte, kur apartamentai. Kas yra nu siaubas, kad ten nebeliko to interjero, ten buvo „Neringos“ res- torano interjeras, tai buvo nepaprasto įdomumo interjeras ir dabar ten yra nuomojami aparta- mentai, nieko nebeliko. Tai sugalvojom, kad ten reikią daryti renginį, as buvau sukūrusi tokį spektaklį liaudišką, „Pelėdos ir žvirblis ves- tuvės“. Su tekstais, su muzika, su šokiais, su visokiais.

Jau valģe, vokiēciāi cīa īnešē tokīa kultūra, tā supratīma, kad galīma gyventi geriau. Lygīnant, tada aš atsiēmnu tā momentā, kai atvažiāvu cīa pirmā kartā ī Nerīnga, tai tikrai tas, netgi tā pavyzdī nuomos, tas īvestīcījas kazkokias tai, nu aišku, nedīeles, bet tikrai pakēitē vokie- cīai, tikrai pakēitē. Bet šīaip tai, tai tikrai pakēitē. Ir šīaip, pavyzdzīuī, mano vyras, zo- dzīu, mes per vokiēcīus, mūsū pradzīa īstīgīmo turtō ir buvo vokiēcīai. Mano vyra pasīkvīetē dirbtī ir īr īis, zōdzīu, pirmos īvestīcījos atējo īs Vokiētījos, tada mane su vaīku, mano vaīkuī buvo šēsi mēnesīai, mes īsvažīavome, īrgī tēn gyvenom pas tokīus vokiēcīus, īle labai tikrai padēdavo. Ir labai daug pazīncīu, aš kai dirbau vīšbucīuose, ypāc "skalvoje" tuometīnēje, tai aš buvau, gal tada, pirmos kēlīones tada ir buvo Vokiētījoje, ir su kokīomīs trījomīs vokiēcīu šēlmomīs toks īr īlko santykīs, dabar īle amži- natīstī, mīrē. Zōdzīu, vyrui īrgī īfinansīskai la- bai padējo, mes labai susījē su vokiēcīais, nes kazkaiip tai, jo, mums labai padējo vokiēcīai.

Kadangi mes darbus turējom, vīsa laikā la- bai nesīpīšīau. O paskui, jau po nepriklauso- mybēs, kai pradējo tie polīstīautojai vāziuoti, tai skalbdavom, klodavom, pīrkomēs papīldomas patalynes. Jau stengīesī normaliai padaryti. Is pradziū dar īrgī, kad mes turbūt du kambarys nuomodavom. Pas mus ne īs laiptīnēs, o īs ko- rīdoriāus ī palēpē. O palēpēje jau buvo antras tuāletas ir dušas. Klausyk, jau gaunasi ketu- riū kambaryū butas ir du sammazgai, jau tiktai tiek, vīrtuvē pakankamai nemāza, tai vīs tiek kazkaiip prīstītakēm mes cīa – dīenos metu īsēi- nam ī darbā, tie polīstīautojai šēlmīnīkauja, o ryte kazkīek būna to susīkīrtīmo, o kai būna pastīkēitmas tū polīstīautojū, tai nu kā žīnu, nu dirbtī, vasarā dirbtī, īs tīesū dirbtī, plānuī, lygīnī. Aišku, jau skalbīmo mašīnas īstīgījom, anksčiau tai skalbēm su tā "Ryga" tokia. Jau skalbīmo mašīnā nusiīrkom, kad tīktai lygīntī bereikējo. Dar žīurēdavom, kad tā nelygīnama pa-

talynē kokīa nupīrktī, kad nereikētū vargtī. Nu nepasakycīau, kad nepadēdavo, padēdavo ir vyras: dušai, tuāletai. Dar būna per pietus grīztu aš namo, tai tada dar atšveitī, kasdien gi plau- ni dušā, tuāletā. Tai per pietus perkandī ir dar plānuī vīsus tuāletus. Mes du kambarys nuomodā- vom, kartais vīenam kambary gyven্দavo vīeni, ki- tam kambary kīttī. Paskui, kai garazā īsīrengēmē, īsējom ī garazā, dar neīsīrengē īsējom, tai tada vīs tiek, žīnok, būdavo, kad per pietus parbē- gi. Dar īs pradziū nuomodavom kambaryais, nes, suprantī, tas mūsū butas dīdēlīs ir kambaryais nuomodavom. Bet dabar kīek jau metū, jau nīe- kas nesupranta, kaiip cīa vīename bute gali būtī skīrtīngī.

Taikos gatvėje – butelis ir sėdi ten gi- minės, kokių penkiolika, ir paskui žiūrū, tas mano būsimas vyras mięga balkone, galvojan, svieto pabaiga. Tai žīnokīt, po dvīeju metu tai buvo prestīžīnē vīetā, kad guli tam balkone, aš būdavau naglai užsīimū balkona, vīskas, cīa mano vīetā, nes līpa per galvas. Vīsī atvažiūoja, da- bar jau žmonēs geriau gyvena, kad īssīnuomoja. O atvažiūoja tīesīog, "ai mes tīk ant žēmēs", sakau, jūs jau penkiolīkītas ant žēmēs. Jīe vīsī ī krūvā ir vīsī tūntais vāžiūoja, tai īsīvāiz- duokīt, vasarā atvažiūoja, jīe vīsī balīavoja, atvažiūoja īlsetīs, o jūms ī darbā reikīa. Tai kā aš pīrmīausīai padariāu kai īstīgījom būstā, sakīau, kur norī gyvenīm, bet nuomosīm, vīen dēl tos prīežastīs, kad paskolas atīduotī, ir kad žīnojan, jīe aš nenūomosīu, pas mane bus tū penkiolīka žmonīų, ir aš net neturēsīu kur savo namuose gulētī. Tai va cīa tas labai va kēistai.

Ir tada, nu kā, po trupuētī privatīzavo tuos vīšbucīus, jīe tēn pradējo po bīskī tvar- kytīs, bet tai īrgī atsiēmnu, atēina, atvažiūo- ja grupē, atīduodu raktus, atskaitau paskaitā, kaiip cīa mes vīsī īs postsoviētīnīo, kaiip mes dar cīa, žīnai, stengīamēs, kaiip mes vīs- ka darom, ir īšēina jīe pasiēmē raktus, o aš ant

ruose, būdavo individualūs užsakymai, labai geri
darbapinių, darbas ten vos ne parom. Šven-
tinių laikotarpiu būdavo labai užimt, šiaip
ten pasiskui as dirbdavau kaip ir visi, normaliai,
po keturias paras, bet šventinių laikotarpiu
būdavo labai užimt. Būdavo labai tokia drau-
gyska ta mūsų bendruomenė, tie, kurie dirbda-
vo, tai tiesiog vienas kita keisdavom, šiaip tai
jo, labai įdomi patirtis. Nes netgi buvo toksai
atsitikimas, kad tapau įkate, buvau dvi paras
neįleista iš viešbučio. Žodžiu, buvo atsivežę
prostitutę iš Klaidėdos ir įlinai pavogę pinigų,
neva pavogę pinigų, ir, žodžiu, ten rusų gru-
puotės nariai, mūsų tokia administratore, dabar
įlinai Australijoje gyvena, paliko kaip užstata
ir sakė: "Kol negausim mes tų pinigų, jūs niekuo
neįeisit." Direktore buvo prigrasinta, kad ne-
skambintų į policiją ir, žodžiu, žinau, kad mano
vyras kažkur gavo pinigų, tai va, tokiam buvau
kaip filme, buvo pistoletas padėtas ir mes sėdė-
jom ten. Jie baliavojo, mes laukėm, dvi paras.
Tai va, tas toks laikotarpis. Po to dirbom, po
to normaliai dirbom, bet jau nebegyvas tas bar-
menas, sava mirim mirė, bet jis ten buvo tar-
pininkavęs, kad tą prostitutę užsakyty. Kadangi
man buvo labai smalsu, as įa kalbinau, kaip čia
jau ta profesija, tada jie man pradėjo priekais-
tauti, gal čia neva as irgi esu tam, kad pinigai
dingo, žodžiu, susijusi. Labai įdomi patirtis,
tokia kriminalistinė vos ne.

Ir užsiregistruoja 56 vokiečiai atvežę čia
jų tokį kiekį ir dabar ką daryt, juos reikia ap-
gyvendinti kažkur, tai ejom per visą Nidą žiu-
rėt, kur, nu ir matom, kad mūsų viešbučiai, nu
tragedija kažkokia tai, nu kaip dabar buna kaimo
turizmo sodžios, margos sienos, margos lovatė-
sės, kitas ir taip toliau. Nu ir išdėliojom juos
po visas šitas, privačiai, tai jie pasiskui vis
tiek, jie visi draugai ir giminės, tai jie mums
pasakojo, sakė, įsivaizduokit, pusryčiams kar-
bonaų prikepė, kažkam žuvies įskėpė, tai sta-
lai būdavo nukloti, nu kaip lietuviai anksčiau,

baliai, tu ateini ir tau nuklota penkiom dienom
jie negalėdavo atsistebėti. Ten tie žmonės taip
stengdavosi, kad jiems ten vos ne keisdavo pata-
lynės ir rankšluosčiai ir viska, nu kad tik tai
įtikti ir kad būtų gerai. Tai galvoju, tiesiog
už tai, kad mes nebuvom matė, mes neįsivaizda-
vom, kas tas yra, iš viso, mes gi niekas nebū-
vome išvažiavę į užsienį, ir mes nieko apie tai
nežinojom.

O Dieve, kainos buvo labai mažos, kainos
tikrai buvo labai mažos ir aišku, taigi buvo
tas laikas, kai vokiečiai mokėjo daug, o lietu-
viai mažai, tai čia irgi buvo toks laikas. Kai
atvažiavo du draugai, tai mes juos apgyvendinom
"linėje" dabartinėje, tai penkios markės kai-
navo, kai mes kambary emėm. Jėigu jie būtų emė,
ten būtų daugiau kainavę, neatsimenu as dabar,
kiek, bet buvo didžiulis skirtumas, užsieniečiai
mokėdavo visur daugiau. Tai va, ir jie iš karto
pastebėdavo apie aptarnavimą, apie parduotuves,
kavines, nu kodėl, sako, tokie visi nedraugiški,
nu kodėl jie visi tokie, tai jiems kažkaip labai
sunkiu buvo su tuo apsiprastti.

Mes laisvi, mes galim po visur važiuoti,
tas irgi yra pliusas, mes tobulejam, mes galim į
Japoniją nuvažiuoti, as tai čekijoje daug kartų
buvau, Vokietijoje, as važiavau lankeyti vokie-
čių už savo asmeninius pinigus. Tiesiog man jie
draugai tapo, jie man gyvenime padėjo. Materii-
aliai ir dvasiškai, man su jais buvo įdomu, as
bendranantis žmogus. Jie čia vakarienes ateina,
atsineša kokio vyno, lia lia lia. Iki šiol dar
bendranu, va devyniasdešimt virš metų profeso-
rė, as pas ją tris kartus buvau. As nuvažiavau
į Hamburgą, čia toks Volfgangas buvo, jie labai
nuostabūs.
O mano vyras kai pasakodavo, visa lai-

se nežinoju, kas yra bananas, jie bananus čia
ka turbut, dar tais laikais, kai as Anykščiuo-

prāstītī statītī garažā. Kol tu neturī mašīnos, tu negalī gautī vīetos. Mes gavome vīetā 91-ais. Mums tada pasakē: Jēigu karīnis dalīns sūtīks, galīma statītīs kīeme. O pas mūs kīemas toks ne- dīdēlīs, tai mums gavosī dar īr gerīau. Ir mes, trīs kaimynai, pasīstatēm garažus kīeme, paskuī jau tas antras aukstas atstīrado, paskuī trēcīas, palēpē. Bet mes dar daug metū, kadangi neturējom plīnīgu tīek daug, o stogo danga kaimīnavo bran- gīat, tai mes patys īšēīdavom gyventī ī tā neī- rengtā garažā. Žīnu, kad net vīenā vasarā pra- kīuro ruberoidas īr mums lījō, reīkējō pasīdētī blīūdā. Tokīom sālīgom gyvenom, bet nuomavom. Pas mūs polīstīaudavo līetuvīat.

Valīnsko festīvalīs tai cīa buvo toks līe- tuvos mastu pīrmas dalykas, tai cīa, cīa vīsī lankešī, cīa prītrūko īr maīsto, prītrūko īr degtīnēs, kīek prīstīmenn, nes buvo vīena koope- ratyvīnē pardotuvēlē, kur dabar Gīntaro, prīeš pardotuvē. Tai vat, īr ten žīnokīt, pardavīnējō kīaurā nakīt īr žmogus plaukē specialīat ī anā pusē pīrkītī degtīnēs, nu tai buvo jam pīnīgīat, o kītam žmoguī buvo, cīa jīsai atvažīavo atstī- palaiduotī, palīšētī, īr jam pavalygtī reīkīa, nes sakau prītrūko galbūt, Aušra taip sakē, kad prītrūko tuo metu, tai tīkrai taip buvo. Bet, nes masē žmoniū buvo īr važīavīmas buvo be pro- to, nes mes juodkrantēj, dar tada nes vasaras as vīs tīek vīsas juodkrantēj lēīsdavau, tai kai buvo tenai, buvo 90-ī metai, dar transporto prīemoniū nedaug, bet, žīnokīt, buvo važīavīmas kaip autostīradoj pro juodkrantē. Turbūt toksai vat īstīmīntīas. Tēīstīngai, tai buvo tokios vī- sokīos, aīskū īr atītīnkama kultūra, īr atītīn- kamās žmoniū eīgesys, īr galbūt taip īslīatsvējō, kaip pasakyt, laīsva vīsapusīskai. Tas festīva- līs tokīus dalykus atvērē.

Kažkur panasīat prasīdējō īr Valīnsko, jīe prasīdējō gan greitai, īrgī kažkur tai kokīais 94-95-ais jau prasīdējō, tai īrgī, īsīvaīzduo- kīt, tokīū festīvalīū nebūvo nīekur, tai būvo

patys pīrmīejī, tai būvo kažkoks stebuklas. Tīk, aīskū, būvo labai bāīsu, kad tīek žmoniū cīa suvažīnodavo, kažkas tai apīe penkī-septīnī tūkstančiai, atstīmenn, tai būvo kažkas bāīsaus, kažkas bāīsaus. Bet tai dažnīausīat jīe gal īr važīnodavo vos ne tā patī vakarā, nes tū nakvy- nīū neī ten ka, tai va, tai bet tīkrai būvo nu jau toks grozīs, jau toks īvykīs, o vat praeīna ta mada īr jau turī kažkā tai sugalvotī [naujō].

“Skalīvoje” būdavo tais laīkīais, važīnoda- vo savatīnēs grupēs vokīecīū turīstū, o jau kai dīrbau “Līnējōje”, cīa būvo tas laīkīmetīs, tai būvo Gīrnlīnose, “Lūgnē” Klāīpēdējē, cīa paījū- rīo vīešbučiai, toksai kaip tīnkīas. Ir cīa būvo “Līnēja”, tai cīa jau pagrīndē rusū patys tur- tīngīausī važīnodavo, tai būvo toksai laīkotar- pīs, kada klēstējō kontrabanda vīsoīkīais ten īr metālīs, žodžīū, pas mūs labai daug bankīnīn- kū važīnodavo, tokīū vīsoīkīū, īr mūsū grūpuočīū vadū. Tai vat būvo pats īdomīausīas man laīkīas, trīs metai būtēt “Līnējōje”, ten dīrbau padavē- ja. Tas laīkotarpīs būvo, kaip dabar. Mes dīrb- davom dvīese, aptarnaudavom labai daug svečīū, tai būdavo dvī salēs, dvī dīdžīulēs salēs, kur va dabar laukīū, kada atstīdārys Nīdos Spa, īr sentimentai “Līnējai”. Mes dīrbdavome pamāīnom, tīk as atstīmenn, kad as turējau mažā vaīkā īr kada savatīē dīrbdavai, pavyzdžīū, Naujū metū laīkotarpīs, tai as namo grīždavau gal dvīem va- landom pamīegot, nes būdavo tokīa apkrova žmo- nīū, kad klēīsdavosī, kad mes mīrkydavom šaltame vandeny su druska kojās, žodžīū, nu tokīa labai īdomī patīrtīs. Dar būdavo labai īdomī patīr- tīs, kad cīa būvo patys kīēcīausī polīsīo namai, kur važīnodavo īr Vykkdomojō komīteto narīai, tada vīsoīkīē sītū grūpuočīū, nežīnu, ar pavar- des, turbūt nelabai galīma sakyt. Su savo žmo- nom. Ir ten jīe, nu žodžīū, užsīsakīnēdavo ten īmantrīausīū patīekalū, mes asmenīskai jīems ten gamīndavom ten ryžīat, tais laīkīais būvo labai vīstīems klēīsta, kad ryžīatī garuose, žuvīs ga-

gême prancūzų, ir viškas, ir man uždaryti. Bet nežinau, ar aš būčiau tuo verslininkiskumo kėlinėjusi, kad ne vyras, ne aš neturim tos gyslės. Ir tie atvažiavo vokiečiai, važiavom ten į tą pastikti keltą ir tiek daug atidavėm jėgų, aš atsimenu, nu ir jie jau čia nakti, gal pusė dvyliktos, ir ten tas tokias lauktuves padėjo, jau nebuvo jėgų žiūrėti. Rytė pasizūrui – vie-nas cukraus, vienas ar avizų, džezų, jie galvo-jo, kad čia važiuoja nežinau kaip kas. Aš buvau apstulbusi, taip kaip turbūt dar po vakar die-nos, "Maisto bankas" dvidešimt kartų vertingiau-ka nors žmogui duoda, o jie mums atvežė cukraus ir kažkokių tai kruopų.

Is karto labai sumazėjo rusų, daug kažkiek tai, nes buvo laikas, kai įšvis pas mus praktiškai nebuvo, nu ne tų rusakalbių sakysim, bet tų iš sovietų sąjungos, čia vietinių, aišku, rusakalbių ir dabar yra, taip. Bet po to, kad griez-tai pasakysčiau, kad tenai buvo daugiau, o čia mačiau, ar čia is karto po nepriklausomybės at-gavimo, nebuvo. Tikrai vat jau kaip ir šiuo metu tai aišku, praėjus kokį ir dešimt metų, kažkur tai daugiau, dėl to, kad jau pasikeitė... Nu vel nepasakysiu, dabar pagaliau ir papriesta-rausiu patį sau, nepasakysiu, kad taip daugiau, kad žlugo įmonės, jau ir polistio namai, jau jie stojo, nes labai prisimenu vat druskininkus, ka-dangi tekdamo važiuoti į komandirutes, kad pas juos ten buvo užkaltį langai, pagaliau, kad pas mus, ačiū Dievui, dar taip nėra, o pas juos matėsi. Tai vat tas laikotarpis, kaip grįuvo tos įmonės, kai privatizacija ir taip toliau, tai vat tuo laikmečiu ir buvo...

"Skalvoje" kai dirbau, tai tikrai buvo, va-sarom ten dirbdavau paskuį dar metus, tai 1992-į, pirmą-antįrį tie metai, ten tikrai būdamo ir lietuvų, ir vokiečių, o 96-ais, gal čia jau buvo tas rusų laikotarpis, rusų klestėjimo, rusų mafiozų tas laikas, kada čia pagrinde rusai va-žiuodavo. Rusai turtinğı, is kaliningrado sri-

ties, bankininkai is kaliningrado, ir lietuviai, kurie įpirkdavo. Dar žinau, tais laikais būda-vo tokia mada, ka tik buvo atsiradę plastikinės lentelės ir plastikinės gėlės, tai čia buvo van, ir visi eidavo į tą "Linėją", mes darydavom, pa-vyždžini, patys organizuodavom kalėdinius vaka-rus ir patys daėnuodavom, kultūros centro nebu-vo, vaėkam darydavom kultūrinius renginius.

Pas mane atvažiudavo nuo 92-ų mano dran-gai, aš turėjau draugę is Vokietijos, tai jie pas mane atvažiudavo kas du metai. Atvažiavo antrais, tada aš nežinoju net gerai, organizaa-vo čia baėnyčios atėdaryma, atėventino baėnyčią. Tada kai atvaėziavo ant baėnyčios atėventinimo, pasirodo, ten buvo sukviestį žmonės, kurie no-rėtų juos priglausti. Viša autobusa. Ir atsira-do tokia mokytoja, kuri juos pasiėmė pas save, ir aš žinoju, jie buvo paraėė man laėška, mes laėškais susiraėėdavom. Sakė, kad turėtų atva-žiuoti, tiksliai neparaėė nei datos, nei kaip, nei kur apsėgyvens, tiksliai nežinojo ir stai-ga, dirbau tada "Sodroje", staėga atėsidaro durys ir įėina mano draugė. Ir tada abi apsėkakabinom ir verkėm. Buvo praėjė 33 metai po mūsų nesėmatymo.

Buvo čia toks mėrdėjimas. Kai čia buvo tas mėrdėjimas, mums nebuvo, kad čia reėikia ner-tis is kailio dėl tų polistiantų, mes turėjom pastovias pajamas. Aiėku, gerai tos papėldomos pajamos, bet kad čia reėiktų nerėtis vasaromis is kailio. Viša laėka kažkiek turėjom tų polistiau-tojų, bet viša laėka mes kažkaėp taip gyvenam, taip atvėrai, viša laėka draugams pas mus užtek-davo vėetos. Jėėgu draugai nori atvaėziuoti čia, žinaė, nu ir atvaėziokiti, nebus tų polistiantų, bus draugai. Daug kiėno būdavom nesuprastė.

Kokią porą metų mes turbūt nedėrbom su po-llistiantais. O paskuį vel pradėjom. Pradėjom gal, kai "Agėla" pradėjo organizuoti. Kai jau nusėpirkom masėna, moskviečių, čia turbūt kokėais 91-ais, gal 92-ais, nu tada jau tu turti galėmybė

N-51

RAMP

Ta perejima aš labai gerai žinau, nes aš jau nuo 92-ų dirbau „Jūratis“ viešbutyje ir vesdavau vokiečiams ekskursijas, ir tai buvo tiškai, nu toks virsmas, nepaprastai, jau kažkur nuo beveik 89-ų, 90-ų čia pradejo važiuoti tie vokiečiai ir, aišku, viešbučiai mūsų buvo klaičius. Ir jie pradejo siūlyti, reiškia, tie keliolai organizatoriai, kurie su jais buvo susiję, užodė iš karto, kad čia geras daiktas, geras biznis ir pradejo siūlyti į butus, nes tikrai buvo visas neblogų, prašmatnių tokių butų. O stiaip tai įsivaizduokit, viešbučiai ką, kamburių po tris, keturias ar šešias lovas, tualetai kur nors gale, nu tokios buvo polisinės, kitokių jų nebuvo.

Negyvenantiem pajūry sunku suprasti, kaip tu čia gali kaip čigonų tabore gyventi, ir taip esam įpratę tarp žmonių, žinai, tu gali pasirinkti. Jeigu man nereikėtų tų papildomų pinigų, aš savo lovą nuomuočiau. Aš galėčiau prilipti draugus, man visai, žinai. Nu mes turim galimybę užsidirbti per vasarą.

O vokiečiai jau pradėjo važiuoti iš karto po nepriklausomybės, bet, pavyzdžiui, tada manęs tie vokiečiai nelabai dar ten domino. Aš iš savo sąnaus sužinojau neseniai, kaip jie eidavo ir kramtoskės prašydavo iš vokiečių. Nebuvo taip, kad mes ten badaudavom. Tada jie buvo vaikai, kokių aštunų-dešimt metų. Jie užaugo prašydamie vokiečių gumos (juokiasi).

Turėjau gal dvejus vokiečius per visą gyvenimą, tai pirmi buvo kažkas, iš kažkur, kažkokie pažįstami, kažkur buvę ir davę adresą, tai gal, sakau, per visą savo gyvenimą gal dvejus. Tai Dieve, aš tada nusitebau, jie apsigyveno jau ir jie paprasė. Galbūt su vokiečiais ir visais kitais aš neužsiėmiau vien dėl to, kad aš nemokejau vokiečių nei anglų, o kretlingoje mes bai-

Vita Steam

Vita Steam